

»Kakršnen oče — njegov je! — Ti nehvaležni otrok!«

Stanko je čutil, da je storil krivico; zakaj in kakšno krivico, tega ni razumel. V oči so mu tiščale solze kakor v dimu, obrnil se je na obraz in grizel rjuho, da ne bi jokal.

Kaj mu je napravil? Zakaj se mu je zasmejal?

Rekel bi mu kaj, odpuščanja bi ga prosil — pa zakaj? — Ščegetal ga je in njemu to težko de! Vse to je vedel! — Včasih je oba — Franceta in njege — posadil na koleno, prijel za uho in ju ščegetal. Brr . . . Če sta skakala, sta pa bila z glavo skupaj. Obrisal si je solze ob tej misli; ne, zdaj ga ne bo prosil odpuščanja — sam je kriv.

Pogledal je izpod odeje; ni ga več bilo ob postelji.

»Mama!«

Vedel je, da je ni v sobi, a bilo mu je tako tesno.

»Mama!«

V temi ga je bilo vedno strah. Če je bežal zvečer po poti, se ni ozrl. Pod boso nogo je nekaj šumelo, za njim nekaj padalo — strah je bil to, čeravno so ljudje trdili, da je pesek. — Če je sam ležal v sobi, je rastlo okno vedno bolj in bolj; ko je udarila veja po šipi, je smuknil pod odejo, vlekkel sapo nase in poslušal, kdaj se odpro vrata. Naredil si je majhno luknjo v odeji in gledal v okno — to okno je rastlo tudi takrat, kadar je mižal.

»Mama!«

Nikjer glasu. Da bi vsaj vedel, kje so hlače!

Vstal je; ko je stal sam sredi sobe, ga je strah minil. Otipal je na stolu hlače, a se dolgo ni mogel obleči; levo nogo je vtikal v desno hlačnico, desno v levo; desno nogo v desno hlačnico, pa je bila leva obrnjena.

V oddaljeni sobi je čul jok.

Odprl je vrata, v tretjo sobo so bila priprta. Luč je bila v njej, ljudje in zategel jok.

Kdaj so ti ljudje prišli?! — Dva dni že ni smel Stanko v sobo, po prstih so stopali mimo, pred oknom ni smel nihče vpiti, a zdaj, zdaj so smeli noter ti ljudje, nemir delajo in jočejo!

Šinilo mu je v glavo, da je France umrl. Čudno je to! — Ko je sosedov Lojze umrl, so tudi jokali, samo Janez se je smejal, ker mu je mama dala Lojzove zajčke.

Umreti — to mora biti res čudno, čudno; hotel je videti.

Splazil se je v sobo. Sosedu sta bili ob Francetovi postelji, Francetova mama je jokala ob peči naglas, zateglo in težko, da so mu prišle solze na lice, njejeva mama si je brisala oči, oče je prižigal oljnato lučko na oknu.

Neopažen je došel do postelje. France se je smehljaj, čudno smehljaj, sosedi sta mu bili oblekli že belo srajco in nove hlače.

Zato ker je umrl! — Kadar kdo umre, je praznik.

Nagnil se je k njemu in vprašal.

»Kam pojdeš, France? — Ali si umrl?«

Sosedu sta vzkliknili in ga izpustili. Bledi in preplašeni sta se ozrli po sobi in nato vanj.

»Moj Bog, kdo je?!«

»Jaz!«

»Stanko!«

»Kaj hočeš?«

»Videti, kako se umre!« je stisnil boječe skozi zobe in pogledal skozi solze.

Oče ga je uzrl, stopil k njemu in ga prijel za roko

»Pojdi! — Bolezen se lahko prime!«

Odprl je vrata in ga potisnil v drugo sobo.

Njege pa je bilo groza; Francetov obraz se mu je tako čudno smehljaj. Stisnil se je ob podbojih, poslušal in gledal.

»Prevelik je ta telovnik!« je rekla soseda.

»Ujemite ga nekoliko,« je pripomnila druga.

»Shujšal je.«

»Pa vzemite Stankovega, manjši je nekoliko,« je rekla njejeva mama.

»Telovnik! — Ne!« si je zašepetal. »Bolezen se ga prime!«

Odprl je naglo vrata v svojo sobo, v kotu je stala omara; v njej je imel obleko. Zlezal je vanjo, snel s kljuke telovnik, sedel v kot nanj in priprl vrata omare za seboj.

»Ne!«

Prišla je mama za njim. Našla ga je, čeravno je bila v omari taka tema, da še roke ni videl.

»Kaj delaš?« se je začudila, ko mu je posvetila s svečo v obraz.

»Ne dam!«

»Stanko!«

»Ne! — Prime se ga bolezen!«

»Saj ga ne boš več nosil . . .«

Zabolelo ga je: nov telovnik — pa bi ga ne smel več nositi!

»Ne, mama, ne dam!«

Iskala je v omari, nato položila svečo na mizo.

»Ne, mama!«

Zaprosil je, otipal telovnik pod seboj, dvignil ga na kolena in ga gledal. Hudo mu je bilo.

Sklenil je, da ga ne pusti.

Začudila se je.

»Ti ga imaš?«

Prijela ga je, dvignila ga; med kolena je tiščal telovnik. Iztrgala mu ga je; ko mu je razklenila prste, je zavpil.

»Mama!«

Sosedí sta prihiteli prestrašeni gledat, tudi oče je prišel. Videl je njegove solze in se nasmejal.

»Stanko — pa joče! — Ne boj se; ne bodo ga vzeli!«

Obrnil se je proti ženi in menil:

»Saj je vseeno, kako je oblečen! — Rabil tako ne bo tam. Oblecite mu, kar ima! — Ljudje ne opazijo tega. Saj je pač vse dobro.«

Čudno ga je pogledala, tudi Stanku je bilo čudno pri srcu. Izpustil je telovnik, povetil oči in se hotel izmuzniti iz sobe. Zaletel se je v France-tovega očeta, ki je stal sredi sobe in med solzami hitel:

»Prav, čisto prav, da se je umaknil, kajne!« je silil v zeta. (Tako so rekli, da je Stankov oče pri hiši; samo hlapec to ni, ker Stanko se je spominjal, da je trdil njegov oče večkrat, da ne mara in noče biti samo hlapec.) »Kaj ne? — Na poti ti je bil?!« — Pa je jokal in brisal solze. »Še obleke mu ne privoščiš — ,saj je vseeno', da, ,saj je vseeno, kako je oblečen'... Prav, da je!«

Zet je molčal, tudi drugi so molčali. Obrnil se je proti hčeri.

»Temu človeku sem te dal, hči, otrok moj — pa ne privošči niti tvojemu bratu.«

Stanko pravzaprav ni razumel. Mama je ravno tako velika, pa je — hči. — France je bil še majhen — pa ji je brat! —

»Tvoj otrok ni tvoj več, hči; odtujen ti je že. Samo tebe še imam, hči! — France je umrl!«

Naslonil se je na posteljo in jokal, drugi so zrlí osuplo in molčali.

Nato se je vzpel, dvignil roko in zamahnil v zrak.

»Ne, ne boš se veselil moje nesreče!«

Stanko se je stresel in pogledal očeta; mučno mu je bilo v tem molku.

»Oče!?!«

V istem hipu je tudi oče rekel:

»Ne mučite se, saj ni nič hudega.«

»Saj ni hudega! — Seveda ne, zate ni! — Meni je umrl sin; edini otrok še, prvega sem dal tebi.«

»Ne bodite vendar! — Kdo Vam kaj hoče?! — Lezite, pomirite se...«

Prijel ga je za ramo. Nikdar ni slišal Stanko tako mehkih besed iz njegovih ust. Tast se je otresel in odšel iz sobe.

»Pomačaj si, človek!« je zamrmral za njim. Mama pa je stopila k Stanku, iztegnila je roko — mislil je, da ga udari. Hotel je ubežati pod posteljo, a ga je prej ujela in dvignila k sebi v naročje.

»Da si tak, ti Stanko!«

Ker je imela solze v očeh, so pritekale tudi njemu na lice. Pogledal je, ali vidi oče, pa je stal ob oknu in trkal s prstom na šipo; nato se je obrnil in dejal.

»Amalija, kaj bo iz tega?«

»Ne vem.«

»Ali bo pozabil?«

»Ne vem!«

Stanko ju ni nikdar slišal tako govoriti.

»Pojdi v posteljo, Stanko!«

Prijela ga je za roko, oče je še vedno stal ob oknu in trkal s prstom po šipi.

»Kako se vse to popravi?« je slednjič vprašal.

»Bodi bolj obziren!«

Ničesar ni rekel, samo naglo je odšel.

»Pojdi spat!« je rekla Stanku z glasom, kakor bi hotela jokati.

»Strah me je.«

»Ostanem pri tebi.«

Sedla je k njemu, pa ni mogel spati. Zatisnil je oči in videl Franceta, kako se smehlja.

»Mama!«

Ozrla se je, nekaj je mislila. Sveča je praske-tala na mizi, pojemala in umirala.

»Mama, kako se umre?«

»Kakor sveča, ko ugasne!« je rekla po pre-molku.

»Potem pa ni nič več!«

»Ne, telo ostane na zemlji, duša se loči in gre, kamor zasluži.«

»Kakšna je duša, mama?«

Pogladila ga je po čelu, pomolčala v zadregi in pripomnila:

»Angel je, če je človek dober. Saj si videl na sliki nad vrati: mati leži mrtva v sobi, angeli pa neso dušo v nebesa.«

»Če je angel, bi zletela sama! Ali ji še niso zrastle perotnice?«

»Ne vem!«

»Najbrž je še majhna!« je pripomnil.

Nasmejala se mu je in ga hotela poljubiti na čelo, pa se je obrnil v stran.

»Kako lepo je biti angel,« je potihoma rekel, a spomnil se je, da bi moral prej umreti in to je tako čudno.

Sveča na oknu je ugasnila, a Stanku se ni hotelo spati; pisal je z roko po zraku, nato štel šipe v oknih: eden, dva, tri, pet, sedem, devet, eden, dva, tri, nato sta se okni strnili v eno samo in tisto je rastlo in rastlo. Kaj je bilo dalje, ni vedel, ker je zaspal.

(Konec.)

NARTE VELIKONJA: STRIC.

(Konec.)

Ko se je zjutraj zbudil, so prihajali ljudje kropit. Francetova teta ga je prišla za roko, ko je stal ob odru, in rekla vsa v solzah:

»Zdaj ga ne boš več tepel!«

Začudeno jo je pogledal in se vprašal: Ali zato joče?

France pa je ležal na odru med cvetjem in rožami in se smehljaj, samo lice ni bilo rdeče. Kakor bi spal.

Stanko je sedel v kuhinji in poslušal soseda, ki je govorila z botro Franco.

»Nà — zdaj pa ne bo zapustil mlademu!«

»Zakaj ne?«

»Sprla sta se snoči — zaradi telovnika!«

»Snoči?!«

»Zaradi Stankovega telovnika, ker je Francetov bil prevelik.«

Stanko je spustil rep stare ponve na ognjišče in vprašal naglo.

»Kdo?«

»Tvoj oče in ded! — Ti si bil kriv, paglavec.«

Povesil je glavo in po premolku prekinil pogovor in vprašal:

»Kdo je ded?«

»Francetov oče!«

Stanko je osupnil, botra Franca pa je nadaljevala.

»Komu pa naj da, če ne zetu?«

»Stanku najbrž!«

»Torej Stanko bo še dedič.«

Dečko je spet pogledal začudeno botro in vprašal jezno:

»Zakaj bom dedič?«

»Ker je France umrl!«

Fant ni vprašal več, ampak vstal in šel skozi vrata. Francetov oče je ded, sam pa dedič. Udaril bi botro, tako grda sta ta priimka.

Zunaj je prala dekla in se ozrla.

»Kaj ti je?«

Stanko je povešal glavo in molčal.

»Kaj ti je?«

»Zmerjajo me.«

Dekla se je posmejala, ovila cunjjo in udarila ž njo po perilniku.

»Kaj so pa rekli?«

»Da bom dedič, Francetov oče pa ded!«

Dekla se mu je še bolj smejala.

»Dedič ni tako grdo.«

»Ne maram!« Udaril je z nogo ob tla in obrisal solze. »Zakaj bi pa ne rekel več: Francetov oče?«

»France je umrl!«

Povsod France! — Vsega je kriv, ker je umrl. Prej so trdili, da je njegov stric, zdaj ga bodo zmerjali, da je dedič. In nazadnje sramotijo še Francetovega očeta z dedom!

Tisti dan ni imel nihče časa zanj, vedno so bili drugi ljudje v hiši, ki so kropili. Vaške ženice so tudi jokale in hvalile mrliča — čeravno so bile prej vedno polne pritožb. Kadar je Stanko videl, da je izba prazna, je tudi sam kropil in tako je kropil petkrat. Beračica Cila je zehala ob peči in podila muhe z bose, razprskane noge, pa Stanko se je ni bal, ker je sedela na drugi strani in dremala.

France je ležal bled na odru in se smehljaj.

Ljudje so prihajali kropit ves dan; zvečer so prišli fantje in dekleta. Ti niso jokali, ampak smejali so se in začeli peti. Par vasovalcev se je spravilo k peči, kjer so nagajali beračici Cili.

Stanko je gledal in poslušal začudeno, nato je odprl vrata v sobo, kjer je slonela Francetova mama na stolu in zrla predse.

Stopil je k njej, jo prijel za roko in zašepetal.

»Pojdite vun! — Kako je nocoj lepo!«

Pogledala ga je, se sklonila in zakrila oči.

»Stanko!«

»Kaj je?«

Ko se ji je oklenil kolena, ga je odrinila od sebe, po licu pa so ji udrle solze.

»Pusti me! — Pojdi!«

V srcu se je zbudilo vprašanje: »Kaj sem ji naredil?« — Odšel je žalosten iz sobe, sedel ob odru na pručico, naslonil glavo med dlani in mislil. Ko so mu prišle misli na Franceta, ga je pogledal in vstal.

»Bogve, ali je že v nebesih? — Daleč je!« si je odgovoril in spet sedel. Ob peči se je kregala Cila na fante, dekleta so se smejale za mizo, ob steni je sedela dekla in šepetala s fanti. Stanko se je spomnil spet deda in dediča in se ujezil. Ozrl se je in videl, da ždi v kotu stara teta Huljka.

»Teta!«

Zlezel je k njej. Skozi prste so ji polzele debele jagode; molila je rožni venec.

»Teta, kako porečem, ker je France umrl?«

Starka je dremala in odgovorila v polsnu:

»Molim!«

Vendar se je prebudila in se začudila.
 »A tako? — Ti si? — Kako porečeš?«
 »Francetovemu očetu? Ali ded?«
 Ko se je dobro zavedla, je opomnila:
 »Da, da, ded; zakaj pa ne?«
 Stanko je užaljen zapustil teto, sedel spet na pručico ter sklenil, da ne poreče: »Ded!« nikdar, ker noče zmerjati. Rajši nič!

Mama ga je prišla iskat in ga peljala v spalnico. Oče je hodil gor in dol po sobi.
 »Ljudje sicer govore, a kdo se zmeni zanje. Raznesli so, da smo se snoči skregali, da je grozil, da naju zapodi iz hiše in bogsigavedi kaj še! — Neumnosti!«
 »Morda pa je že danes rekel?«
 »Kdaj in komu? — Kvante! — Ženske so raznesle; ženskam pa ne moreš sestiti na jezik.«
 Stanko se je obrnil in vprašal:
 »Kdo je rekel, mama?«
 »Francetov oče!«
 »Ali ne bomo rekli zanaprej ded?«
 »Vseeno je!«
 Zaobrnil se je v zid in stisnil pest. Še mama ga uči zmerjati, je pomislil. Mama pa je nadaljevala.
 »Saj sem rekla, da ni vredno. Že ko se je rodil, so ljudje trosili okoli, da se bojiš za premoženje. Vedno si dajal potuho našemu in snoči tudi ni bilo treba prepira zaradi telovnika.«
 »Da bi zaradi telovnika morali iz hiše!«
 »Poznaš ga dobro in tudi to je mogoče, vun nas pošlje...«
 Stanko je premislil besede in sklepal, da sta se oba očeta spet prepirala, da sta se kregala zaradi telovnika. Sklenil je, da ga rajši sam da zjutraj, ko vstane.
 Govorila sta še dolgo; Stanko ni razumel vsega. Oče je hodil razburjen gor in dol po sobi, mama je jokala. Toliko je slišal še, da ga je mama prosila, oče je udaril parkrat z nogo ob tla.
 »Zakaj je tako trmast? Samo za delo in za garanje nisem prišel.«
 »Potrpi vendar!«
 »Potrpi, potrpi — vse do svoje mere.«
 Mama je vstala.
 »Moj oče je!«
 »Prav, zato ne bom samo za hlapca.«
 Stanku so začele lesti oči skupaj. Ko se je zjutraj prebudil, je oče stal pri oknu in snažil klobuk; mama je sedela pri mizi.
 »Že opravim sam; doma naj ostane. Štiri noči ni spal. Če pojde, mu ob grobu postane slabo, še zmeša se. Treba ga je pripraviti; čas je že, da bi odšli.«

»Pregovorim ga.«
 »S Stankom naj ostaneta doma; uro hoda je predaleč.«
 »Ne, jaz pojdem!« je vzkliknil Stanko in skočil iz postelje.
 »Kam pa? — Predaleč je. Doma boš.«
 Stanko se je napravil na jok. Oče ga je prijel za roko in mu rekel:
 »Bomo videli; zdaj pojdi pogledat, ali nese že stric Poldin krsto!«
 Deček se je oblekel, pogledal na bregu; ni bilo nikogar. Stekel je k Poldinu in vprašal:
 »Ali ste že naredili krsto?«
 »Kdo te je poslal?«
 »Oče!«
 Dva pomočnika sta se zasmejala naglas, stric Poldin pa je menil:
 »Kaj že težko čaka?«
 Molčal je, se obrnil in spet odhitel domov. Pred hišo se je ozrl in videl, da že nesejo. Planil je skozi vrata, hitel v sobo in naznanil glasno.
 »Oče, jo že nesejo!«
 Ob steni je zašumelo, med ženskami je brzel šepet, v sosednji sobi je zajokala Francetova mama. Ženske so čudno gledale, ko je Stanko zlezl na peč, da bi vse videl.
 Krsto so prinesli v hišo: iz desk je bila, kakor zibel, angela je imela ob strani, drugod je bila prevlečena.
 Nato so dvignili Franceta z odra in ga položili vanjo.
 Prišli so sorodniki, podal mu je vsak roko, prišla je njegova mama, objela ga, poljubila ga na čelo, na ustnice, na lice, prijela za obe roki, kriknila in omahnila.
 »Moj France!«
 Njegov oče pa je prišel teman, z robcem na očeh, pokropil ga in odšel. Pri vratih se je obrnil, zrl dolgo, nepremično, potegnil preko čela z roko, stopil naglo čez prag, naslonil glavo na mrzlo šipo in gledal predse.
 Stanko ni mogel strpeti na peči. Vsi so mu podali roko! — Zlezl je na tla, vzel brinjevo vejico, pokropil ga in mu stisnil roko.
 Zamrazilo ga je, izpustil jo je naglo in zašepetal:
 »Zebe ga! — Ogrejte mu roke!«
 Ženske so zajokale, a vendar se ni nihče ganil.
 »Vzemi slovo, Stanko, ne boš ga več videl,« je rekel nekdo. Jokal je in tudi otroku je postalo čudno pri srcu, prijel ga je za roko in zajecjal, kakor so mu narekovali.
 »Zbogom!«

Prišel je duhovnik, zapel žalostno pesem, v sobi so nato padli udarci kladiva, dvignili so krsto, za njo je šel dolg izprevod po bregu. Preden se je Stanko dobro zavedel, je ostal molčeč in zamišljen sam pri stari teti v hiši. Francetova mama je ležala v sobi z obrazom v blazinah. Francetov oče je dolgo gledal za ljudmi skozi okno. Ko je izginil zadnji človek med drevjem na gričku, je vstal, se prijel z obema rokama za glavo in vzdihnil.

»Nikdar več te ne bom videl.«

Ob teti Huljki se je Stanko spomnil, kaj mu je odgovorila snoči.

Ne! — Ded ni lepo — dedič tudi ne! — Kako bi pa rekel Francetovi mami? — Zakaj niso kupili še enega fanta? — Nande naj bi bil, pa bi rekel potem: Nandetov oče!

Stanka je skrbelo. Prišla mu je slednjič misel, ki se je je razveselil.

»Nježa samega vprašam.«

Splezal je po vseh štirih pod njegova kolena, priril se mu za rokama pred obraz in videl, da joče. Tudi Stanko je postal žalosten, prijel se je za njegova kolena in vprašal.

»Ali ste res ded?«

Starec je pogledal vnuka in vprašal:

»Kdo je rekel?«

»Rekli so, da Vam bom tako pravil.«

»Kdo pravi?«

»Vsi! — Ali res?«

Molčal je nekaj časa, nato ga je prijel za lica in mu gledal v oči.

»Ne, reci, reci mi namesto Franceta... reci mi: oče! — Kakor sin namesto Franceta...«

»Samo: oče?«

Prikimal je in ga pobožal po licu.

Stanko je poskočil, tlesknil z rokama in vzkliknil:

»Potem tudi jaz ne bom dedič?«

Naglo mu je prišlo na misel, da so se kregali zaradi telovnika. Izmuznil se je in odhitel iz sobe.

Starec je osupnil, pri srcu ga je zbolelo.

Stanko pa je snel telovnik s kljuge, prinesel ga in položil dedu na kolena.

»Kaj hočeš?« ga je vprašal trdo.

»Da ne pojdemo iz hiše!«

Obraz se mu je razjasnil.

»Kdo je rekel?«

»Mama!«

»Zakaj?«

»Zaradi telovnika!« je povlekel.

Starec se je spomnil prepira, čutil je v sebi tesnobo, pa se je premagal, pogladil vnuka po glavi, vrnil mu telovnik in pristavil počasi:

»France ne pride več nazaj.«

»Pa mu pošljite!«

Posmejal se mu je trpko in menil.

»Ni mogoče!«

»Saj res!« se je domislil otrok. »V nebesa ni mogoče poslati.«

Pomolčal je in nato vzkliknil:

»Ali ni angel? — Naj pride sam ponj!«

□ □

□ □ □

□ □

DR. A. BREZNIK: RAZVOJ NOVEJŠE SLOVENSKE PISAVE PA LEVČEV PRAVOPIS.

(Dalje.)

Izza Metelka se že bije boj tudi za etimologično pisavo pri neločljivem predlogu iz-. Že Metelko je pisal po etimologiji več primerov, katerih se še danes ni popolnoma oklenila občna pisava, n. pr. izpoved, izpovedati se, izpremeniti, izpreobrniti, iztakniti, iztresti itd.¹ Nekaj primerov so rabile že Novice v prvih letnikih: so se izkazali, blago izpečati, izpridena krma, dolžnost iz-

¹ Metelko, 149. Nasprotno rabo je opravičil takole: Man läßt gerne in der Aussprache sowohl als im Schreiben das i in iz weg: spovedati, spremeriti, spreobrniti...; für izpoved, izbirek, izpisek, hört man meistens nur spöved, zbi-rek, spisek (149); toda: ... im tiefen Unterkr.(ain) hört man noch izbirek, izpoved, izpisek (148).

polniti, oči iztakniti, cena je toliko iznesla. V nekaterih slučajih se je celo pretiravalo n. pr. iztrošek, kar dandanes s Pleteršnikom vred pišejo vsi le strošek. Posebno se je pretiravalo pri predlogu iz: Bleiweis ni pisal samo n. pr. iz nemar izpustiti, iz rane izbrisati, ampak celo: iz prs izpraviti, kar ni upravičeno.¹ Take napake so se prikazovale še tudi pozneje.

¹ Nov. 1843: so se izkazali (2, 11) izpečati (3, 6) izpriden (10; 1844, 78) cena je iznesla (8) iztroški (39, 50, 94) iz nemar pustiti (2; 1844, 79). 1844: oči iztaknejo (10) dolžnost izpolniti (167) iz pers vodo izpraviti (104; 1843, 18) 1845: iz rane izbrisati (70). Nahajamo celo: izspod živine za izpod (1843, 82).